

A LEGÚJABB NEMZETISÉGI TÖRVÉNYJAVASLAT

A „MAGYAR SZEMLE“¹NEK kezdettől fogva egyik főfeladata volt figyelemmel kísérni a kisebbségi kérdés alakulását, amely kérdés Trianon óta nemzetünket legközelebről érdekelte, mert hiszen ilyen vagy olyan megoldásától függött a leszakított magyarság millióinak élete, jóléte, nyomora és pusztulása. Ezt a feladatát folyóiratunk kezdettől fogva a legkiválóbb nemzetiségi szakemberek, boldogult Jancsó Benedek, Magyary Géza, Steier Lajos, az élők közt Szász Zsombor és mások irányítása mellett végezte, s a magyar közönség állandó, szakszerű felvilágosítása mellett jelentős kezdemények is jelentek meg hasábjain, így Bethlen István gróf sürgető felszólítása, mellyel a nem-magyar, főképp német kisebbségi igények teljesítését siettette, így Ottlik Lászlónak nagy feltűnést keltett „Új Hungária“ javaslata — mindezek a tanulmányok megszakítás nélkül éveken át appelláltak a magyar államalkotó tehetségre és lelkiismeretre, hangsúlyozva, hogy e tereken még lényeges tennivalóink vannak. Ilykép elmondhatjuk, hogy a folyóirat olvasói egyúttal a magyar értelmiségnek azt a részét képezik, mely a nemzetiségi kérdésnek magyar és európai vonatkozásaival tisztában van; az egy államban lakó többféle nép együttélésének minden lehető megoldását alig két éve magyarázta meg ennek a közönségnek Rónai András¹; az ő tanulmányának új átlapozását és felfrissítését ajánlatosnak tartjuk most, amikor jelen cikkünkben rövidegre kell törekednünk és a nemzetiségi joggyakorlatban közkeletű fogalmak, aminő a nemzeti kataszter, nemzeti kúria, magyarázására nincsen helyünk. A Magyar Szemle Társaságot tehát valóban nem érheti az a vád, hogy ne készítette volna elő a magyar közönséget jóelőre a Trianon revíziójával akuttá váló nemzetiségi feladatokra.

Folyóiratunknak így magában véve is elég oka és joga volna a legújabb nemzetiségi törvényjavaslattal, a nyilaskeresztes pártéval, a maga szokott tárgyilagos módján foglalkoznia és azt a nemzetiségi terveknek eddig is elég hosszú sorába beállítani. Hogy ezt a munkát most nem a folyóirat valamely igazi kisebbségjogi szakembere végzi el, hanem e sorok írója, aki a kisebbségeket első sorban a történész szemével tanulmányozza, annak személyi oka van. A nyilaskeresztes párt vezére, Hubay Kálmán ugyanis egy nagy példányszámban szétküldött

¹ Rónai András: A nemzetiségi kérdés területi megoldásai, Magyar Szemle XXXI, 201. I. j. u.-az, A nemzetiségi kérdés nem-területi megoldásai, XXXIII., 303.1.

levelében e sorok írójának munkáiból vett idézetekkel akarja igazolni mind a törvényjavaslat elkészítésének és benyújtásának szükséges voltát, mind pedig, hogy annak szelleme Széchenyi és Kossuth nemzeti elgondolásaival minden tekintetben megegyező. Ismertetésünk ehhez képest két részre kell hogy oszadjék: az elsőnek a személyi vonatkozást és az ahhoz fűzött történeti dolgokat kell érintenie, a másodikban a törvényjavaslat alapelveit kell felfejtenünk közönségünk előtt, melyről tudjuk, hogy folyóiratától nem izgalmakat, nem lelkesedést és felháborodást vár, hanem a dolgok objektív magyarázatát.

E sorok íróját az említett levél többször is mint a „mai rendszer történelemtudományának elismert szaktekintélyét“, mint „a rendszer legnagyobb történettudósát“ emlegeti, ezen és hasonló kifejezésekkel némileg zavarba hozva őt, aki egész életében jobban hozzászólt a támadáshoz és szidalomhoz, semmint az elismeréshez. Legnagyobb magyar történettudósnak, az élők között, bizonyára egykori mentorát és főnökét, Károlyi Árpádot tartja, de ezentúl is el kell vonnia magát azon megtiszteltetés elől, mintha akár a mai, akár más rendszernek írója, mintegy udvari történésze volna. Több mint negyedszázadon keresztül nem most történik először, hogy őt és munkásságát valamely pártnak vagy rendszernek odaajándékozzák, anélkül, hogy ennek bármiféle alapja lenne; hogy pedig a mai pártpolitikai rendszertől távol áll, annak szerző írásbeli bizonyítékait is adta, nem is egyszer. Azaz a szerző szavaiért egyesegyedül a szerző felelős, valamint az itt következő fejtegetések mögött sem áll senki más, egyedül ő.

Az említett levél e sorok írójának az 1914 előtti asszimilációs politikát elítélő szavait idézi, továbbá ugyancsak az ő fogalmazásában idézi Széchenyi Istvánnak hasonló értelmű nyilatkozatait, s végül Kossuth Lajos dunakönföderációs tervéből a megyék és községek nemzeti megosztására vonatkozó részleteket. Mindezt abból a célból, hogy ezekkel a nyilaskeresztes párt törvényjavaslatát olyképp igazolja, hogy az a veszedelmes asszimilációnak Széchenyi szellemében véget vet és hogy a nemzetiségeknek adott engedmények dolgában annyira sem megy, mint Kossuth javaslata. Ezekhez egész röviden a következőket jegyezhetjük meg.

Nincs benne kétség, hogy az 1914 előtti asszimilációs politika hibás volt, ebben ma már minden szakember megegyez; az is bizonyos, hogy ez a vészthozónak bizonyult asszimilációs politika nem kívánatos sem ma, sem a jövőben. Ebben tehát a nyilaskeresztes magyarázatnak igaza van, de téved akkor, amikor azt hiszi, hogy a további asszimilációt egyedül az ő törvényjavaslatuk tudja megakadályozni. A tények inkább azt bizonyítják, hogy az asszimiláció veszedelme erősen lelohadt, talán már meg is szűnt. A Trianonban leszakadt területeken élő nem-magyar népek negyedszázadon keresztül többé-kevésbé önálló nemzeti léthez szoktak, külön, öntudatos értelmiségük alakult ki, amely többé nincs abban a veszélyben, hogy visszacsatolás esetén fénybogárként behulljon a magyarságba, s önként asszimilálódjék, mint ez a kiegyezési korszakban történt. Nem áll fenn ez a veszély a hazai németiséget illetőleg sem, melynek önálló népi létét a Bethlen István gróftól megindított és azóta is folytatott

törvényhozás biztosítja és biztosítani fogja. S az is bizonyos, hogy a mai viszonyok között a zsidóság további asszimilációjáról sem lehet többé szó; e téren a törvényhozás tudvalevőleg a disszimiláció útjára lépett. Aminthogy általában manapság már nem is az asszimiláció a nagy magyar sorskérdés, — „de strigis, quae non sunt...“ — hanem a disszimiláció. Ennek veszedelmeit e sorok írója szinte négy éve már hogy kifejtette és rámutatott azokra a tényekre, melyek a kiegyezési korszakban magyarrá hasonult értelmiségieknek a „korszellem“ hatása alatti disszimilációját bizonyítják. Azóta ezek a tünetek nagyban szaporodtak, bár az is bizonyos, hogy az ellenkező irányban is folyik a mozgalom és mind többen adják bizonyítékát a magyarsághoz való törhetetlen ragaszkodásnak, akik akárcsak első nemzedékben magyarosodtak meg. A nyilaskeresztes törvényjavaslat az asszimiláció megakadályozásának hangoztatásával épügy nyílt ajtót döngtet, mint Széchenyi asszimilációellenes idézésével; azzal pedig, hogy a „népi anyakönyvekbe“ kötelezővé teszi a jelentkezést, a disszimilációt megkönnyíti, ami tán magában véve, a „hadd hulljon a fergese“ alapján, nem is lenne oly nagy baj, ha ez a magyar „népcsalád“ számára meghagyott állami igazgatás személyzetének részleges elidegenedését nem vonná maga után. Erről még alább szó lesz; itt legyen elég kiemelni, hogy Széchenyi intelmeit elfogadva, őrá hivatkozva a mai helyzetet illetőleg csak általánosságokat mondhatunk: például hogy nyelvünket nem szabad senkire se kényszerítenünk, meg hogy alsóbb közigazgatásunk ne sértse a nem-magyar népek érzékenységét; — népcsoportok, köztük a magyar „népcsalád“, nemzetiségi anyakönyvek és más rekvizitumok egyáltalán nem következethetnek ki Széchenyi tanaiból. Széchenyi egyszerűen jó viszonyt, békességet és kölcsönös megbecsülést óhajtott a magyarság mint uralkodó, államnép és nemzetiségei között; ennek ma bizonyára vannak oly eszközei is, mikre ő még nem gondolhatott, de hogy egyetlen eszköze a népcsoport és nemzeti kataszter lenne és hogy ez az egyetlen eszköz éppen az lenne, amit Széchenyi megálmodott, ezt nem tartom valószínűnek.

Hasonlókép tárgyaltan a dunakonföderációs tervre való hivatkozás is. Az említett levél kiemeli, — e sorok íróját idézve — hogy már Kossuth is át akarta adni az alsófokú közigazgatást és népoktatást a nemzetiségeknek, sőt még megyéenként külön magyar, német, szerb zászlóaljkat is akart szerveztetni, amivel a nyilaskeresztes párt javaslatán is messze túlment. Ez igaz ugyan, a hasonlat mégis sántít, mert Kossuth ezekre az áldozatokra csak egyetlenegy esetben, határozott célból, igen nagy nemzeti előnyök fejében volt hajlandó. Ez a cél pedig az volt, hogy Ausztriától végkép megszabadítsa a magyarságot, kiemelje a német Közép-Európából és egyúttal megnyerje a dunai szlávok és románok támogatását, csatlakozását. Ha sikerül neki a magyarság hátvédéül a román-szerb-horvát-magyar államszövetséget létrehoznia s ezzel végkép megakadályozni Schwarzenberg nagy-német álmát, a 70 milliós, német vezetés alatti birodalmat, akkor ez megérte neki az alsóbb közigazgatás, népoktatás és zászlóaljok egységének feláldozását. A dunakonföderációban Kossuth nem egyedül Magyarországot akarta átalakítani, a balkáni hátvéd nélkül semmikép

sem ment volna ily messzire, aminthogy az ő kormányzósága alatt létrejött Szemere Bertalan-féle szegedi nemzetiségi törvény sem ment ennyire. Azt is tudjuk, hogy a magyarság még a balkáni hátvéd árban sem volt hajlandó elfogadni a dunakonföderáció nemzetiségi pontjait, s a közvélemény hatása alatt Kossuth is visszavonta az egészet. Nincs bizonyos történeti érzék híján, ha manapság a magyar-szerb-horvát stb. közeledés hívei itt-ott Kossuth tervére hivatkoznak; az említett levél is csak azon esetben hivatkozhatnék rá joggal és találoán, ha nemzetiségi javaslata mögött ugyanolyan külpolitikai célkitűzések rejtőznének, mint aminőket Kossuth nyíltan megtett egész dunai terve tengelyének. Azt hiszem azonban, hogy ilyenről a mostani javaslatnál aligha lehet szó.

NÉMI SZÖVEGKRITIKAI VIZSGÁLATTAL érdekes különbség vehető észre a Hubay-levél és a nyilaskeresztes törvényjavaslat közt. Míg az első a magyar nemzetiségi kérdés tényeit és Széchenyi, meg Kossuth szövegeit is mind a „Három Nemzedék“ alapján tárgyalja, addig a törvényjavaslat szövegezésénél kétségtelenül közreműködött egy kisebbségi szakember, aki a középeurópai nemzetiségi kérdés fejleményeivel és a kisebbségi szakkifejezésekkel egyaránt tisztában van. A javaslat szerint a nemzetiségi jogok szubjektuma nem a magyar gyakorlatban az 1868:44. törvénycikk óta használatos „nemzetiség“, hanem az újabb német fejlődés „népcsoport“-ja; a szövegező látóhatólag jól ismeri Max Hildebert Böhm könyvétől kezdve az e fogalmakra vonatkozó egész nagy irodalmat. A népcsoportok állagának összeállítása szintén az irodalomban szereplő fogalmak segítségével történik meg a törvényjavaslatban, anélkül azonban, hogy ezek az itt következő fogalmak manapság bárhol is érvényben volnának, mert előéletük, mielőtt itt nálunk a törvényjavaslat megvalósítaná őket, inkább csak papiroson van; ahol életbe léptették őket, ott is megszűntek már. A javaslat szerint van egy vegyes felvevő bizottság, mely az érettségit tett vagy városlakó magyar állampolgárokat kívánságuk szerint, a falusi lakosokat pedig az 1920. népszámlálás nemzetiségi adatai szerint írja be a „népcsoportai anyakönyvbe“, mely aztán az önkormányzat és az ahhoz szükséges adókiivetés alapját szolgáltatja. A „népcsoportai anyakönyv“ egész ascendentiját nem keressük most; legelső ismeretes öse az 1905 november 27-i ú. n. morva kiegyezésben¹ szereplő „nemzeti kataszter“. Ez a kiegyezés az akkor már több mint félszázadon át halálos gyűlötségben élő németek és csehek közt néhány évre békés viszonylatot teremtett, de elvei természetesen ott sem bizonyultak a kisebbségi harc állandó és biztos gyógyszereinek. Ezen megegyezés szerint a csehek és németek két külön jegyzékbe vétettek fel, s ezek a jegyzékek egyrészt választói listáknak használtattak a morva tartománygyűlési választásoknál, másrészt alapul szolgáltak a közoktatásügy nemzetiségek szerinti szétválasztásának. Az elsőt illetőleg a nyilaskeresztes törvényjavaslat annyit mond, hogy a népcsoportok önkormányzatainak hatáskörébe tartozik „5. a népcsoport-

¹ V. ö. Rónai id. második tanulmányát és K. G. Hugelmann: Das Nationalitätenrecht des alten Österreich, 1934, 226 s. köv. ll.

tok számarányának megfelelő képviselők küldése a magyar törvényhozó testületbe“, ami magában sem világos szövegezés, mert tudvalevőleg nálunk a törvényhozás szerve a képviselőház és a felsőház, — de a morva kiegyezésből tudjuk, hogy a nemzeti katasztrálás útján választott képviselők, a németek és csehek külön-külön, a tartománygyűlésben két zárt testületet alkottak, úgynevezett „nemzeti kúriát“, melyek igen bonyolult szabályzat következtében a nemzeti autonómia kérdéseiben nem voltak leszavazhatók, azaz a képviselőtestület két külön, nemzetiségileg elválasztott testületre oszlott, hasonlatosan az 1848 előtti rendi korszak különböző „Status et Ordines“-eihez. Ami természetes is, hiszen az egész katasztrális rendezés nem lett volna fenntartható, ha a tartománygyűlés többségét tevő csehek leszavazhatják a kisebbségben levő németeket. Hasonlóképpen semmi értelme sem volna, ha a „népcsoportok számaránya“ szerint a magyar parlamentbe küldendő képviselők személy szerint szétszórva, magasabb egységbe foglalás nélkül állnának ott; a mai helyzetben minden elképzelhető (s a törvényjavaslattól pontosan el is képzelt) népcsoport, a „délszláv, német, román, rutén és szlovák“ együttvéve is csak törpe minoritást alkothatna a „magyar“ képviselőkkel szemben. A morva c^v ismerete alapján világos tehát, hogy a népcsoportok alapján való képviselő- (és felsőházi?) választás egyúttal a magyar parlamentnek nemzetiségi kúriákra való bontását is jelenti — különben semmi értelme sincs.

A „népcsoportok önkormányzatának“ fogalma szintén visszamegy a morvaországi „nemzeti autonómiára“, határköre azonban az azóta kifejlődött népiség fogalomnak megfelelően bővebb; beletartozik a közoktatásügy, az iskolánkívüli népművelés, a közművelődési ügyek (mint külön pont az előzők után nem világos, de igen sokat magában foglalhat, az agrár lakosságra ezt, az ipari munkásokra amaszt), a népjóléti ügyek, s végül a községi és járási közigazgatási, bírói és közrendészeti hivatalnoki kar kinevezése, a járásoknál ajánlása. Az egész messze túlmege az ú. n. kulturális autonómián, melynek tudvalevőleg egyetlen következetes megvalósítása is, az észtországi német és zsidó autonómia már a múlté lett. Az alsóközigazgatás nemzetiségi jellege nem ellenkezik Deák és Eötvös törvényével, de annál idegenebb tőlünk a nemzetiségi járási bírók (!) intézménye, ami természetesen maga után vonná azt, hogy ezek a járási bírók csak a népcsoport tagjai felett lehetnének bíraskodásra Ületékesek, tehát a magyar állami igazságszolgáltatás egysége is megszűnnék (anélkül, hogy ez a törvényben külön ki lenne mondva). Ugyancsak mélyreható következményekkel járna a községek közrendészeti „tisztviselőinek“ választása; tág értelmezésében ez a szakasz nem sokkal marad el Kossuth nemzetiségi zászlóaljai mögött. Végül az a körülmény, hogy a községi és járási tisztviselők a népcsoporton belüli autonómia, azaz vezető részéről történendő kinevezés útján foglalják el helyüket (a 6. § szerint), magától értetődően megváltoztatását jelenti a magyar gyakorlatnak, mely tudvalevőleg ezen tisztviselők választását szabja meg.

A pénzügyre vonatkozó szakasz logikusan következik az előzőkből és az egész javaslat szelleméből. A népcsoport! önkormányzat költségeinek fedezésére szolgál az állami hozzájárulás, melynek nagysága

a „népcsoportok tagjai által szolgáltatott egyenes adóktól“ függ, azzal arányos, ami a gazdagabb, több adót fizető népcsoportok javára van olykép, hogy pl. a mai helyzetben a kétségtelenül szegény rutén nép aránylag kevesebbet kapna kulturális céljaira, mint más, tehetősebb nemzetiségek. Holott éppen az elmaradottakra kellene többet költeni. Az államsegély mellett az autonómia anyagi eszközeit még „népcsoportadó“, valamint „önkéntes adományok, alapítványok és gyűjtések“ szolgáltatják, az utóbbiak szintén igen általános kifejezések.

Az egész tervezet központi része az anyakönyvkérdés; ez az, amivel az asszimiláció a javaslatkészítők szerint végkép megakadályozható és egyúttal mindegyik nép állaga veszteségektől mentesen állandósítható. A valóságban, erre már rámutattam, asszimiláció helyett inkább disszimilációról lehetne szó. Feltűnő itt, hogy a falusi és tanyai népességet az 1920. évi népszámlálás adatai alapján kell valamely népcsoport anyakönyvébe felvenni, anélkül, hogy az illetőket megkérdeznék, hova akarnak ma, húsz esztendő múltán tartozni; ennek az eljárásnak nem igen lehet más célja, mint korrigálni az 1920 óta esetleg megtörtént asszimilációs eseteket: akik az utolsó húsz évben magyarrá váltak, de 1920-ban még nem-magyarokként vették fel a népszámlálási jegyzékekbe, azok most állami kényszerrel disszimiláltatnak. Hogy kikre vonatkozik ez és körülbelül mennyi emberért volt érdemes ezt a pontot a javaslatba felvenni, ezt most ne vizsgáljuk. Kiegészíti ezt a rendelkezést az, hogy az ily módon kényszerrel disszimiláltak egész életük folyamán át sem hagyhatják el többé a népcsoportot, valamint hogy nevük semmikép se lesz magyarosítható; viszont ugyancsak az asszimiláció jóvátételét célozza az, hogy az eddigi névmagyarosítások az illetők kérésére hatálytalanítandók. E sorok írója ez utóbbit örömmel üdvözlé, ha nem tudná, hogy korunk a kényszer és különböző nyomások százada, s hogy ennél fogva a népcsoportok sem lesznek valami nagyon demokratikus, a tagok meggyőződését tiszteletben tartó intézmények; viszont azt hiszi, hogy 1920 óta mégis csak csatlakozott néhány oly nem-magyar születésű ember a magyarsághoz, akit kár lenne most furkósbottal elvernünk magunktól. Ha csak tíz, vagy ha csak öt van ilyen, aki igaz magyarrá vált, arról sem mondhatunk le, már csak nemzeti becsületből sem.

A népcsoport áldásaiban csak a magyarok és a zsidók nem részesülnek. A zsidók és félzsidók (csak a negyedzsidók kivételek) magyar állampolgároknak nevezetnek ugyan, de sem külön népcsoportot nem alkothatnak, sem más népcsoporthoz nem tartozhatnak. A magyarok sem alkotnak népcsoportot, hanem „népcsaládot“, amely kifejezés eredetét sem az osztrák, sem a népi német irodalomból nem tudjuk megmagyarázni. Valószínűnek látszik, hogy a népcsalád kifejezés csak mint stilisztikailag előkelőbb váltja fel a népcsoportot, tartalmilag azonban kevesebbet mond. Mindössze annyit állapít meg róla a tervezet 21. §-a, hogy a nem-magyar népcsoportok után „összeírassanak és nyilvántartassanak az államalkotó magyar népcsalád tagjai“. Hogy azonban a magyar „népcsaládnak“ ugyanoly autonómiaja és annak gyakorlására ugyanoly szervezete (vezető, a népcsoport tagjaiból kinevezett hivatalnokai stb.) lennének, erről nincs szó, amiből természet-

szetesen következik, hogy a törvényjavaslat elgondolása szerint az „államalkotó magyar népcsalád“-nak nem lesz oly különállása, mint a nemzetiségeknek, hanem önkormányzatának szervei egyszerűen az állam szervei, hiszen ő az „államalkotó“. Ezzel látszólag a magyarság kiemelkedőbb helyet foglal el a nemzetiségek között, a valóságban azonban helyzete rosszabb, ami a törvényjavaslatnak a magyar „népcsalád“-ra vonatkozó szükséztávósága mellett is könnyen megállapítható.

Itt van ugyanis a 18. §, mely a „nemzetiségi döntőbíróóság“ összeállításáról rendelkezik; ennek négy tagjából kettőt a közigazgatási bíróság elnöke nevez ki a „magyar népcsaládhoz tartozó közigazgatási ítélobírák közül“, kettőt pedig a panasztévő nem-magyar népcsoportvezető a nem-magyar közigazgatási bírák közül, akik már előzőleg a nem-magyar népcsoportvezetők ajánlatára nevezhettek ki a közigazgatási bírósághoz. Arról a törvényjavaslatban nincs külön szó, hogyan, milyen arányszámban neveztetnek ki a központi hivatalokba és legfőbb bíróságokba (amilyen a közigazgatási bíróság is) a nem-magyarok, de ebből a 18. §-ból világosan kiderül, hogy a népcsoportvezetők kinevezési, illetőleg ajánlási joga nem korlátozódik a községi és járási hivatalokra, hanem végigmegey a legmagasabb, központi államhivatalok köréig. Azaz amikor a magyarság részére nincsenek külön autonóm szervek kijelölve, hanem igazgatásának szerveiül az államhivatalok maradnak meg, akkor egyúttal ezek az államhivatalok is disszimilálódnak nemzetiségek szerint, amiből egyedül a magyarságra származik hátrány. Mert a népcsoportoknak lesz saját autonómiájuk saját szervekkel együtt, a magyarságnak nem, s ami neki megmarad, az állami, központi hivatalok, azok meg nem határozott módon és arányszámban megtelnek a nem-magyar népcsoportok embereivel.

A nem-magyar központi hivatalnokok behelyezése módjaira szintén vannak indirekt útmutatások a törvényjavaslatban. Az egyik az említett 18. §-ból látható: a legmagasabb bíróságokba a népcsoportvezetők ajánlatára kell majd nem-magyarokat kinevezni. A másik mód a népcsoport-anyakönyvek összeállítását szabályozó pontokból következtethető. Ezek szerint az érettségít tett, tehát minden magasabb iskolával rendelkező ember, saját elhatározása szerint vétetik fel a nem-magyar anyakönyvek egyikébe, amiből a törvény szelleme szerint reá nézve semmi hátrány sem származhat. Azaz nincs róla szó és a törvényjavaslat értelme szerint nem is lehet róla szó, hogy a nem-magyar anyakönyvbe beírt magas hivatalnok elvesztené állását csak azért, mert bekerült ily anyakönyvbe. Most vegyük azt a teoretikus esetet, hogy valamely állami hivatalban 30—50—60 százalék a tisztviselőknek kerül nem-magyar anyakönyvbe; ennek az az egyszerű eredménye, hogy az állami hivatal, mely egyúttal a magyarság egyetlen önigazgatási szerve (mert népcsoporton autonómiája nincsen), lényeges részben, esetleg többségében nem-magyar hivatalnokokból fog állani. A nem-magyar eredetűek az utolsó évtizedekben mint asszimiláltak szolgálták a magyar állam esetleg döntő jelentőségű hivatalait; most pedig az új törvény alapján idegen anyakönyvbe íratva

disszimilálódnak és tovább vezetik a magyar állam ügyeit. Talán nem túlozunk, ha ezt az „államalkotó magyar népcsalád“ öngyilkosságának tartjuk.

Mindezek olyan súlyos dolgok, hogy valószínűnek látszik, a törvényjavaslat hívei maguk sem voltak velük tisztában és meglepődének, ha hallanák, hogy ilyen rendelkezések húzódnak meg paragrafusaik közeiben, az elhallgatások és lakunák mögött. Viszont annak a kisebbségi szakembernek, aki oly szakértelemmel és ügyességgel állította össze a népcsoportokat és szabta meg azok funkcionálását, feltétlenül tudnia kellett, mi az, ami nincs kifejtve a javaslatban, de a bevett rendelkezésekből kétség nélkül következni fog és megvalósítandó lesz. Ő nagyon jól tudta, ha nem is írta oda, hogy a népcsoportonkénti képviselőválasztásból a nemzetiségi kúriák egy neme, azaz a magyar parlamenti egység megszűnése fog bekövetkezni. Azzal is tisztában volt, hogy a nemzetiségi anyakönyvek felállításából egyes államtisztviselők disszimilálása s így a minisztériumok, bíróságok magyar jellegének esetleges korlátozása, megszűnése is következni fog. Sok mindennel tisztában volt, amit kisebbségjogilag vagy -történetileg képzetlen ember nem vesz észre a tervezetben. Csak még egy ügy esetet említek, a felsőbb oktatását. A 4. §. szerint a népcsoportok önkormányzata alá tartozik a „közoktatásügy“, — így, minden korlátozás nélkül, tehát a főiskolai és egyetemi oktatás is. Azaz a délszláv, német, rutén főiskolák vagy tanszékek felállítása a népcsoportvezető dolga a rendelkezésére bocsátott államsegélyből és más forrásokból; ugyancsak ő választja ki a tanszemélyzetet, melynek magasabb grádusait, az egyetemi tanárokat az ő ajánlatára kell kinevezni (az „államfőnek“? a minisztériumnak?). Viszont a magyar „népcsalád“ egyetemi oktatását nem külön magyar autonómia intézi, hanem csak az állami hatóságok, melyekben részint önként disszimilált, részint a nem-magyar népcsoportvezetőktől kineveztetett nem-magyarok is tevékenykednek, azaz a magyarság még egyetemi (s középiskolai) oktatását sem intézheti oly teljes autonómiával, mint a nem-magyar népek. A törvénytervezet kisebbségi szakembere tisztában volt ezekkel a következtetésekkel és azt is bizonyára tudta, hogy ezen következtetéseknek igen könnyen útjába állhatott volna egy-két mondattal. Például a parlamenti következtetésnek azzal, ha biztosítja, hogy a népcsoportok képviselői személy szerint, nem kúriaként, működnek a parlamentben, vagy ha megszabja a szövegben, hogy az anyakönyvnek felállítására esetén bizonyos (és milyen?) államij központi hivatalokban mennyi lehet a disszimiláltak száma. Vagy hogy az egyetemi oktatás nem a népcsoportok, hanem az állam körébe tartozik. Ezek és hasonló kérdések ugyanis a kisebbségi irodalomban állandóan tárgyaltak és semmi fáradságba sem került volna ily rendelkezések felvétele a törvényjavaslatba. Hogy nem vétettek fel, abból láthatjuk, hogy ily óvóintézkedéseket a magyarság helyzetének biztosítására nem is tartottak szükségesnek.

Végül említsük meg a tervezet általános alapeszméjét. Ez a kisebbségi kérdésnek Magyarországon a morvaországi eredetű nemzeti kataszteren felépített népcsoportok közjogi állása útján való megoldása.

Abban nincs kétség a szöveg alapján, hogy a népcsoport nemcsak „jogi személy“, hanem közjogi alakulat is, vezetője választási okmányát egyenesen az Államfőnek (azaz a Kormányzónak) mutatja be (csak bemutatja, tehát a Kormányzó kénytelen lenne bármely személy megválasztását is elfogadni) és úgylátszik, kezébe teszi le esküjét a magyar alkotmányra. Működése, mely az „önkormányzati szerveket“ irányítja, egy nemzetiségi miniszter felügyeleti jogának van alávetve, egyéb magyar hatóságnak nincs beleszólása dolgaiba. Ez a közjogi állás a népcsoportoknak bizonyára független életet biztosíthatna az „államalkotó“ magyarságtól. Kisebbségjogi szempontból mindez igen szépen van felépítve, s a kérdés másik oldaláról, arról, hogy mennyiben egyeztethető össze a magyarság jogállásával és jogos kívánságaival, a fentebbiek után nem is szükséges többé szólnunk. Csak még két kérdést kell itt befejezésül említenünk. Az egyik, hogy tényleg „korszerű“-e az egész új berendezés, aminthogy annak minősítőt készítői. A nemzetiségi kataszteren felépített népcsoportok mindenütt rövid életűek voltak, s ma már sem a morvaországi német-cseh, sem az 1910. évi bukovinai, sem az 1914. évi galíciai lengyel-rutén egyezmény nincs érvényben. Hasonlóképp vége van az észtországi kultúraautonómiának is. A kisebbségvédelemnek a törvényjavaslatban kifejtett elvei sehol a világon nincsenek életben és gyakorlatban, — „népcsoportok“ ugyan vannak Szlovákiában és „népközösségek“ Romániában, de primitív formában és elég egy pillantást vetni e két államban élő magyarság helyzetére, hogy láthassuk, ez a berendezés se nem „korszerű“, se nem alkalmas a kisebbségek védelmére és nyugodt életük biztosítására.

Már pedig erre valóban szükség van. Közismert dolog, hogy Trianon óta a kisebbségi kérdés mérgezte meg a dunai területek életét, s bár ennek a kérdésnek mi magyarok többnyire szenvedő tárgyai voltunk és vagyunk, mégis nekünk is hozzá kell járulnunk a bajokból kivezető utak felfedezéséhez. Ma is égetően időszerűek boldogult Jancsó Benedektől kezdve a Magyar Szemle minden kisebbségi szakemberének állandó ösztönzései, hogy gondolkodjunk, tervelnünk és cselekednünk kell annak érdekében, hogy évezredes sorsunk osztályosai, a testvérnépek újból haza találjanak és jól érezzék magukat az ősi környezetben. Tudjuk, hogy ezért a célért áldozatokat is kell hoznunk, de csak olyanokat, melyek 1. kielégítik a nem-magyar népeket, 2. nem nehezítik meg feleslegesen a mi életünket. A szóbanforgó javaslat olyan áldozatokat kíván, aminőkre a történet folyamán egy nép sem vállalkozott, s amelyek még hozzá ki sem elégitik azokat, akiknek érdekében hozatnának. Teljességgel elképzelhetetlen ugyanis, hogy a kataszteren felépülő népcsoport jogaival akármely nép megelégednék, mely Trianon óta bármily nehézségek közt, bármily nyomás alatt is, de területi elhatároltságban önálló, autonóm életet élt. A népcsoport-berendezéssel, amint ez a javaslatban olvasható, a magyarság sajátmaga alatt vágná a fát, de áldozatai értelmetlenek lennének. A kisebbségi kérdésnek sokféle megoldását képzeltek el eddig, s a magyar viszonyok között lehetetlenség minden nem-magyar népnek egyformán, ugyanolyan módon eleget tenni; az összefüggően települt népeket különben

sem lehet mással, mint a területi autonómia egy nemével kielégíteni. De még itt is egyéni kezelés, minden nép helyzetének és külön érdekeinek tekintetbevétele a fő, ami természetesen körültekintést és tapintatot igényel.

Ősi magyar politikai tehetségünk teljes hiányáról tennénk tanúságot, ha azt hinnők, hogy Nagy-Hungária népeinek egyesítésére és boldoggá tételére egyetlen eszközünk az 1905. évi morvaországi példának utánzása és az érdekelt népek megkérdezése nélkül való oktrojálása.

SZEKŰ GYULA